

V. MRŠTIK

9 532
Bestia
triumphans

Diese Menschen arbeiteten für die
Ewigkeit, es war auf Alles calculirt, nur
auf den Unsinn der Verwüster nicht, dem
Alles weichen musste.

Güthe: *Italienische Reise.*

Poslední události, obrožující zdar celé akce pro zachování starobylého rázu Prahy, vybízí k tomu, aby o věci ještě jednou promluveno bylo tak, jak toho dnes zasluhuje.

Na schůzi Pražského klubu pravil arch. Polívka: »Na místech rozhodujících nenalezá ideální snažení po zachování starobylého rázu Prahy vždy patřičného ohlasu, ba ani porozumění«. — »Niméně«, pravil dále, »musí se učiniti vše možné, aby Praha zachráněna byla před zhyzděním svých nádherných krás, aby se nečinilo násilí jejímu panoramu, aby zachovány byly krásné harmonické linie, jimiž je Praha bohatší nade všechna města evropská, ano i nad Řím a Florencii. Otázka finanční je největší překážkou v pracích podnikaných na zachování krásného a charakteristického pohledu Prahy, neboť kruhy rozhodující zdráhají se obtížiti rozpočet novými položkami za věci, pro něž nemají porozumění.« —

Skvostná charakteristika městské rady! Ku podivu: celých šest milionů dovede pražská obec vypůjčiti *se na ničení* krás města a z těch šesti milionů nedovede nic obětovat na jejich zachránění! — Těžko tu rozsoudit, neúpíme-li posud pod vpádem Hunů, Avarů a divokých asijských hord, dnes ovšem v jiné, v podstatě ale nijak nezměněné podobě.

Je známo, že městská rada na tuto příkrou obžalobu arch. Polívky odpověděla zase svým způsobem. —

Počtem celé polovice hlasů postavila se proti rozhodnutí umělecké komise, v příčině znovu projektovaného domu »u klíčů«. — Zdá se, že tento případ, kdy městská rada tak vážným počtem hlasů ohrozila rozhodnutí jediné tu kompetentní umělecké rady, nebude jediný ani poslední a je proto nutno, aby tu zakročila veřejnost. — Počátek činíme my. —

Zastupitelstvu města Prahy bylo poskytnuto dosti příležitosti a času, aby se vzpamatovalo, čest svého domu chránilo a nedalo dojít k útokům prudčím, jejichž konečný výsledek nemůže být jiný, než že Prahu připraví na dlouhá a dlouhá léta o všechno dobré jméno, — pokud jaké ještě má. Vždyť už to, co až posud psáno a ve veřejných schůzích u přítomnosti členů městské

rady řečeno bylo každému byt jen trochu vzdělanějšímu členu pražského magistrátu stačiti musí, aby aspoň přemýšlel, co svým hlasem způsobuje a nedovede-li soudit, stojí-li opravdu na tak nízkém stupni vývoje, že jen takřka z dopuštění božího a lidské zvůle v radě zabírá místo před celým národem zodpovědné, aby jako poctivý, třebaš omezený člověk strach dostal o své vlastní jméno . . . Očekávalo se tudíž, že městská rada neschopná vyššího posouzení věci moudře a takticky jmenováním umělecké komise zodpovědnost svou svaluje se své hlavy na muže odborně vzdělané, vkusem svým spolehlivé, do žádných smluv se zednickými mistry nezapletené a proto jediné schopné, aby v záležitostech, týkajících se celých věků, poctivě a znalecky, bezohledně rozhodli.

Nestalo-li se tak, naopak, je-li autorita umělecké komise dokonce i potírána nesvědčitostí a hrubou silou hlasů nevzdělaných, pak nezbyvá, než strhat rukavičky s rukou, odhoditi šátek od úst a neomluvnost, s jakou se tu celá polovička městské rady chápe násilí, nazvati pravým jejím jménem. Šetrností není tu už nikdo vázán. —

Že městské radě (rozumíme tím celou její polovici) není tím krivdono, vysvítá z následujícího :

Zde na těchto místech v článku »Skutky Konyášovy«*) bylo poukázáno ku hříchům městské rady, které každému, jen trochu ve vzdělanosti obeznanému člověku červeň studu vohnati musily do tváře.

V »Času« zcela obyčejný norimberský uzenná nehledaným, ale sobě vědomým svým výrokem o krásách a zachovalosti rodného města musil odnésti palmu své superiority nade všemi konšely »krásné, královské — a jak si ještě jinak ráda říkati dává — matičky Prahy!«

Psaly se články, psaly se úvodníky, feuilletony, úvahy, plné prosby, výčitek, hrozeb a netajeného odporu k dílu, jemuž není rovného ani v nejdívočejších dobách lidstva.

Pořádaly se přednášky a schůze.

Obyvatelstvo v zástupech na ulicích, na náměstích s posměchem přihlíželo k jednání zastupitelstva pražského, když motyku svou zasaditi se nestydělo ani v nejkrásnější a nejvzácnější partii města — (Staroměstské náměstí, malostranské náměstí, malý rynek, Ostruhovou ulici, a nyní dokonce i v mosteckou věž a vyšehradskou skálu).

Protesty a memoranda hlnuly se ze všech stran a nezbylo téměř jediného intelligentního člověka v Čechách a na Moravě, aby nebyl trnul hanbou a zděšením nade vším, čeho tu byl svědkem, nebo čeho se dočítal.

Loni o velikonočních celá řada významu plných jmen bez obalu slepotou a nevědomostí nazvati se nerozpakovala to, proč městská rada do dnes nemá jména a utíkati se musí za nejasná, lid mystifikující, protože mu nesrozumitelná slova regulací a assanací.

Nové projevy a nové bouře obracejí se stále na jednu a tutéž adresu král. města Prahy. —

Dobrá její pověst je už bezmála holým sněm, tak že Praha už

*) Rozhledy 1896 červen.

dnes platí ve své reprezentaci za jedno z nejzpozdílejších, inteligentců nejubožeji nadaných měst.

Ba co ještě horšího, — Praha zlým svým příkladem stává se už jakýmsi nakažlivým morem páchnoucím pelem všeho nevkusu a dovoleného barbarství; epidemický její puch zachvacovati začíná nejkrásnější stará města království (Pardubice).

Ani cizinci se už úsudkem svým netají a lidé s láskou a porozuměním našemu národu oddaní jako franc. spisovatel Wil. Ritter — odjíždí z našeho, kdysi tak milovaného města snad na vždy, prohlašuje, že bez bolesti na sebevražedné to dílo dívatí se nemůže a — nebude. »Pro Boha«, píše p. Pailleronová, žena franc. spisovatele — »co se tu u vás děje? Kdo to vše způsobil? — To jistě zase ti vaši Němci! Studem a v křečích krouť se péro, když přes hranice vysvětlovati má: ne Němci že to jsou, ale naši vlastní lidé, nepřítel všech nepřátel nejhorší, poněvadž — a to vysvědčení Němcům není možno upřít — dokud Němci byli v čele naší obce, takové surovosti páchaný nebyly! — — — — —

A Praha, ta slavná, ta královská, ta historická, ta stověžatá a — jak už tak rád si humbug český říká, — ta Praha zlatá, »kde není kamene, aby nebyl posvěcen krví našich předků,« ale také není kamene, na který by se městská naše rada neopovážila námířiti svou sekeru — ta Praha stále si ještě není vědoma barbarského svého díla — pustoší a vandalisuje dál a není týdne, ba není dne, aby člověk se strachem nebral noviny do ruky, nedočetli se tam zas, že nový nějaký »genius« za souhlasu celé rady povstal s novým návrhem a patronu svou vložití hrozí i do těch míst, která po tolikerých bouřích a reptání považována byla za nedotknutelná: mostecká věž, židovský hřbitov, synagoga, proražení široké ulice ze staroměstského náměstí k Vltavě, sboření domů na severní straně Starom. náměstí a zastavení jich školní jakousi budovou, Vyšehradská skála s tunelem! . . —

Pane prof. Koulo, velkou jste si to vymyslíl slávu posledním svým projektem, svým dynamitem vyhoditi zas kus Prahy do povětří! — Na ten vynález opravdu nezbyvalo, než soudně si vymoci autorisační právo! A ku podivu! Takový »duch« zasedá a zasedati smí v poradním sboru umělecké komise, lopotící se v potu tváří s návrhy, jak zabrániti dalšímu šíření se vandalisační cholery! Jak tam vydrží? — — —

Hý — Bestia triumphans!

* * *

Aby nikdo nemyslí, že nadáváme, jsme dlužni vysvětliti, co svým názvem »Bestia triumphans« rozumíme. — —

Nepochází od nás, naposled jsme se ho dočetli v Nietzscheově knize »Morgenröthe«. —

Rozumíme pod tím slovem tu míru či nemíru nevzdělanosti, to summu hrubých vlastností ať v člověku, ať v korporaci nebo v celé společnosti a v celém národě, pokud rozhodující převahy nabývají

a nabytí směřj nad vlastnostmi a zásadami, jimiž se řídí a k nimž se povznesl každý opravdový vzdělanec. — Je to tedy filosofický termin, označující onu demarkační čaru kde intelligence přestává a špatně, vzděláním nezušlechtně síly nad dobrými nejen vítězí, ale daleko je převyšují. — Čím nižší svědomí — tím slepěji zuří neřest, — čím chatrnější vzdělání, — tím slavnější body sobě strojí úhlavní jeho nepřítel — *bestia triumphans*.

Tak se tomu má nejen u jednotlivce, ale u celých společností, národů i celého lidstva. Větší nebo menší úspěchy této vítězné bestie, výkaz v jakém počtu se úspěchy tyto vyskytují, — přehled, kde jmenovitě, nejvíce a nejokázaleji a beztréstně vystupují — podává zároveň obraz — až k jakému stupni niveau vzdělanosti člověk, korporace nebo celý národ buď se povznesl — nebo klesl.

V našem smyslu tedy *bestia triumphans* není než rubem humanity a humanismu se vším všudy, co pod slovem humanismu a humanita rozumíme; — *bestia triumphans* je jejím opakem. — Termin tedy kritický. — Označuje určitý stav člověka nebo celé společnosti a užívá se ho k vůli stručnosti.

Je přirozeno, že bestie tato přibírá na sebe nejrůznější podoby a masky. Potkáte ji na každém kroku.

I když stranou ponecháme vyslovenou nepoctivost, prodajnost, úplatnost a lstivost, — bestii tedy, jejíž animalnost nepodlehá pochybnostem prázdným, — je tu ještě celá řada vlastností založených v převráceném názoru na svět, v neschopnosti právě pro tuto převrácenost názoru *vidět* v sobě vítězíci onu bestii, jejíž podstatná známka je nevzdělanost. Je skryta v zuřivě jakési vášni licoměrnictví, v touze, platiti za něco, čím není a čím nemůže být. Tu buření všechna ta záliba v zevnějším, jen na efekt vypočteném blesku, — v dělání charakteru, v oslepování lidu zevnějšími hesly, v chlubném vynášení jakéhosi zdání kultury, zatím co kultura právě pod tímto firnajsem hnije. —

Křivdil by každý lidem tohoto druhu, kdo by je podezíral z vědomých, postranních nějakých plánů: — zlo je mnohem horší a to proto, že ti lidé věří svým bludům, mluví o nich s přesvědčením; poněvadž lepší stránky života jsou jim nedostupny, mluví o svých přehmatech jako o nejvyšších vymoženostech své doby, svou nevzdělanost prohlašují za vzdělanost — a běda s národem, běda s obcí, jsou-li tito lidé vůdci, náčelníky, osobami vlivnými, rozhodujícími. — Řada následovníků, průvodců, kteří ještě níže stojí svým vzděláním — bývá nepřehledný. Co dobrého a krásného pod svýma nohama takový dav udupe, — trudné pomýšlení —

Z jiné strany řečeno: Slyšíte-li řečníka, jak jednou rukou do prsou se bije a ohromnými slovy se zakládá, že chce a chce všemi silami se přičiníti o dobro a prospěch vlasti, zatím co druhou rukou do kapsy strká její jmění — vidíte před sebou darebáka vysloveného. — S tou bestií je ještě porada. — Ale slyšíte-li člověka, jak zachvácen a stržen horečkou reformy, pokroku, rozkvětu v obci pod broznými hesly zmítá sebou v křečích a halucinacích vysněné jakési kultury, která kulturou není.

— nýbrž jejím zničením, vidíte-li, jak tentýž muž a s ním celá korporace nerozpakuje se tomuto krivému názoru a převrácenému jednání přinést v oběť i nejnádhernější, na celém světě jediné památky, tu je už těžší porada, situace přímo beznadějná, poněvadž se tento druh lidí podobá jankovitému koni a jakmile ten začne střéčkovat, nakazí a strhne s sebou celé stádo; marné jsou proshy, marné chlácholení — strážcům nezbyvá už než zalomit rukama.

To je také »bestie vítězná«, ale, jak vidno zcela jiného druhu. — Pro ty už se nehodí ani trestnice ani věznice. ani blázinec, poněvadž tak už je jimi spletena mysl lidu, že ne ti jsou považováni za blázny, co střéčkují, ale ti, kteří před neštěstím varují.

Vedlo by nás daleko, stopovati tuto bestii vítěznou na všech jejích cestách, — o tom ať píšou zas jiní. — Nás zajímá především, kam až všude svoje panství rozšířila v záležitosti Staré Prahy. O krásách, o architektonické vzácnosti a ceně vznešeném významu historického rázu Prahy pro nás i budoucí, — mluvíti dnes nemíníme. Znamenalo by to zrovna tolik, jako dříví nositi do lesa, vody přilívat do moře. — O tom dost už bylo řečeno.

Dnes se zabýváme prvními summárnými účty, jak se zachovala k celému tomu hnutí rada městská a jak ostatní veřejnost. — Bestia triumphans v tom ohledu vede přesné svoje analy, kdo ze všech se přidal k ní ať už slovem, skutkem nebo mlčením. — Každý, kdo si tu zásluhy dobral o její vítězství, kdo ať už svou osobou nebo svým vlivem přispěl k tomu, aby triumfální její povoz nerušeně a za škodolibé radosti všech jejích přívrženců na plný tryk vtrhnul do města, — nechť se vzhlíží v černém její zrcadle, analy mu je nastává. —

* * *

Městská rada vyburcovala nás z příjemného snu. Jmenovala uměleckou komisi a tím se tvářila, jako by se jí skutečně jednalo o důstojnost a slávu svého sboru, jakoby opravdu předejít chtěla nerozváznému svému kousku, kterého se již z ignorance dopustila v assanačním plánu. —

Věřilo se tedy, že hlasy svého shromáždění podříditi musí suverennímu a jediné platnému, protože na výši odborného vzdělání a evropského vkusu stojícímu soudu umělecké komise. —

Tomu tím více se věřilo, poněvadž se vědělo a posud ví: že celý corpus městské rady nebyl přece zvolen a na zodpovědná svá místa povolán na základě vzdělání, vědomostí, kulturní své potence, aby o takových důležitostech jako je přestavování Prahy se ctí mohl rozhodovat, ale proto, že ohromná většina všech členů, ne-li celá řada opakovati nebo přiznávatí dovedla po hlavních žurnálech tu a tu politickou barvu, tedy na základě osobních a kompromisních smluv mezi oběma tábory navzájem se kočkujících stran. — —

Nezdálo se tedy být nic svědomitějšího a čestnějšího, než, když ignorant uznal svou ignoranci, chudák uznal svou chudobu, zbloudilý

přišel k vědomí svých bludů a v čas ještě, dokud jeho vinou spáchána nebyla řada nových přehmatů, zavolal k sobě někoho a řekl:

„Buď tak dobrý, — já tomu nerozumím, já mimo Bránské nikde nebyl, já mimo svůj žurnál jakživ nic nečetl a četli jsem, jakobych nečetl, a byli jsem kde, jakobych nebyl; — přijď a porad mně, pomoz, já se dám poučit, věst, já tě poslechnu ve všem, jenom mne pro boha nenech na tom proklatém místě zodpovědnosti, tam všichni na mě prstem ukazují a křičí: hle, Vandal, hle barbar. — — Zabte ho!“ —

Tak se myslilo a bylo tolik dobré vůle v nás, kteří jsme akci na zachránění starobylého rázu Prahy zdvihli, že jsme tomu i věřili. A pevně věřili, poněvadž se nám nezdálo nic krásnějšího, poradního sboru města Prahy nic důstojnějšího a charakternějšího, než, aby se poctivě přiznali ku své chybě a dobrou vůli navzájem hleděli zas všechno napravit. — To by už bylo jednání opravdu vzdělaných lidí.

V tom smyslu se tedy usnesení městské rady chápalo a útoky přestaly. —

Kdo je zdvihl znovu, byla městská rada sama a ti, o kterých se p. arch. Polívka tak bezohledně, ale otevřeně vyslovil.

Než — *Bestia triumphans* má jinou logiku, jinou řeč.

Vystoupení celé polovice městské rady proti návrhu umělecké komise, udalo nám celý její směr a styl.

„I pro nás za nás, pro upokojení vašich přátel pojďte si sem, když tak křičíte a nad námi veřejně krčíte nos, jako bychom už za nic nestáli: zde máte zelený stůl, zde od nás udělané, krásné přes celou Prahu linealem na kvadráty rozdělené plány a radte se teď, co teď s tím, a tou dírrou tady na příklad, kterou jsme rozkopli z Malostranského náměstí na Újezd a z Újezdu na Malostranské náměstí. — Nám z toho teď váša šediví, lidé se nám smějí a jediná naděje, kterou ještě máme je živnostnictvo na Malé Straně, že v souhlasu s námi proti vám se staví. — Jejich rady také poslechneme, neboť jejich zájmy jsou na d našimi zájmy, vy pak dělejte a my s vámi, jako bychom před veřejností bůh vl jak o vaši radu stáli: vyložte své rozumy, vysypte svou věrnost, sedte si tu jak dlouho a kdykoliv chcete, potte se třeba krví nad naším kouskem, urobte svůj návrh a předložte ho nám. My pak buď vašemu návrhu zlámeme vaz, bude-li se protivit vnitřním našim záměrům a zájmům živnostenské úřady na Malé Straně, nebo vám ten návrh prosadíme a vypíšeme tedy ten 1000 zl., když tak o něj stojíte, za případné rozřešení kocourkovského našeho kousku.“

Myslí někdo, že píšeme ironii? — Ne.

Umělecká komise, sestávající z řady nejlepších odborníků (p. prof. Koula odpustí) ničeho netuší ve své horlivosti a nadšení pro čistou a krásnou věc skutečně se lopotila s návrhy, jak by se nyní odpomoci dalo pověstnému kousku slavné rady král. města Prahy a přišla k přesvědčení, že by se vlastně všechno postavití mělo zase tak, jak to bylo; ale, když už domy rozmláceny jsou, nechť se tedy už k vůli té zbožňované komunikaci pod novým domem vyklenou průjezdy jak tomu je mezi Křižovnickým pláckem a Františkovým nábřežím, v ná-

dvořl pak nechť se zřídí bazary a vyhověno bude všem, i těm, kdo mermomocí chtějí mít komunikaci.

Návrh se všeobecně líbil. »Bravo,« myslili si všichni, komu na upravení této partie Malé Strany záleželo (a těch nebylo málo), »zas jedna ostuda s krku; tak, vejce pěkně stojí na své špičce.«

Než zdá se, tento úspěch nejvíce rozčilil bestii triumphans. Než se kdo nadál, byla tu a právě v okamžiku, kdy kdekdo s radostí stál nad šťastným rozřešením věci, přišla a řekla:

»Víte co, pánové, když tak radostně všichni nad tím vejcem stojíte, abyste to věděli, já vám do něho praštím — tu díru necháme dírou! Vem čert starobylý ráz Prahy, — ještě jsme tu my, páni!«

A důvody? — Jsou tajemstvím městské rady, s veřejností sdělila jen své mínění — a dost.

Tak pravila Bestia triumphans a skutečně namířila ohromnou svou palici a byla by uhodila, kdyby per direktem paria při rovnosti hlasů z obou stran, pro i contra, z nouze a jakési milosti nebylo bývalo rozhodnuto, aby se přece jenom ten konkurs vypsál a teprv pak, jak dopadne, ujednáno bude, dopadne-li ta pěst čili nic.

»Nemohu-li kráse rozumět, zničím ji,« bylo dobře řečeno na těchto místech.

»Bestia triumphans,« rozlícena tímto výsledkem, nelenovala; příklad celé polovice městské rady našel ihned svoje činitele.

»Das ist der Fluch der bösen That,
dass sie —«

Byla ihned svolána schůze Malostranské Městanské Besedy na Menším Městě Pražském*) a po delší debatě usnesli se živnostníci a interestenti »Menšího města Pražského,« jímž na srdci leží povznesení této části král. hlav. města Prahy, aby ve prospěchu oživení tohoto důležitého historického klenotu matičky Prahy (cťtíte bestii, jak se lichotí a očima krouť?) jednomyslně byla přijata resoluce následující: ten klenot matičky Prahy, ať si umělecká komise co chce namířá, zůstane znešvařen, jak znešvařen byl slavnou naší radou, a my tu chceme mít ulici 20 metrů zříti. Bestia triumphans na Menším Městě Pražském. Dne 8. února 1897.

Takových schůzí pořádáno bude víc, protože není strašnější a energičtější moci na světě, než když se bestie začne aranžovat a její armáda se organizuje. (vyňatek z »Dějin posledních let«). — — — — —

Nyní je otázka: Co tím vlastně chtěla městská rada dokázat, když jmenovala poradní sbor umělecké komise? Chtěla tím skutečně posloužit věci, přiznala se upřímně ku své nemožnosti v záležitostech sáhajících nad úroveň vzdělání jejích členů, byla skutečně tak svědomitá, že se při-

*) »Bestia triumphans« neříká už prostě a starosvětsky, jak se říkalo: Malá Strana, nýbrž Menší Město Pražské, Vyšehradu pak bude se přý říkat »Ještě Menší Město Pražské« a Podskalí už »Docela Malé Město Pražské«, zrovna tak, jako už se neříká a říká se hanba: Senovážné náměstí, Ostruhová ul., Ostrovní ul., ale Havlíčkově náměstí, ulice Nerudova, ul. Smetanova atd.

znala ku svému krivocecnictví: — nebo tak učinila jenom na oko, aby písku nasypala lidem do očí, aby vzbudila lepší mínění o sobě, než jakého zasluhovala nebo dokonce, aby tak chytrácky předešla další útoky akutnost sporu otupila, veřejnost obalamutila, a zákonnou zmlěnu stavebního řádu zatím oddálila tak, že její zedníci hrozně svoje dílo svobodně prováděti mohou dál —?

Jednání městské rady v reprezentaci celé své polovice dává právo k všelijakým domněnkám — tím víc, že v jedné z posledních schůzí 11. ledna 1897 Rada král. hl. města Prahy předložila projekt na upravení průchodu ve staré malé věži mostní na Menším Městě Pražském.*) S projektem projeven souhlas vzhledem prý k nutné potřebě dopravní, neboť historická památka tato nebude tím zničena.*

Nebude zničena — — Ale zkažena bude, slavní otcové města Prahy — či to je vám fuk? — zničit, nezničit — jen o to se vám jedná — zmizeraření, zhyzdění, podkopnictví — to už vám není nic? Provertání malé mostní věže na Malé Straně nepovažujeme za nic víc a za nic méně, než za počátek bourání celé Malé Strany. Čtenáři si na moje slova vzpomenou!

A ptáme se tu znovu:

Nač městská rada jmenovala uměleckou svou komisi? A jak může od ní žádat, aby mařila drahý čas, vzácné svoje síly, aby mrhala a na prázdno trávila krásný svůj oheň pro čistou věc, když městská rada předem už projevila svůj souhlas s novým návrhem? —

Situace je tedy taková:

•Komise umělecká může se usnášeti a raditi, ale městská rada může zase usnesení její mařiti.

Kdyby tomu naopak bylo, městská rada nemohla by dělati, co by chtěla — tu vězí ten tvrdý český suk, na který je potřebí pořádné sekery, aby se rozlítl na tisíce kousků.

Městská rada na omluvu svých pověstných machinací mívá různé důvody. Hned je to komunikace, hned zdravotnictví, hned zájem o jakési oživení města a hned zase, jakási fata morgana Veliké Prahy, jak si ji představuje vídeňský nebo berlínský commis-voyageur. — Tyto důvody shrnuty bývají v jednu ohromnou frázi: »Zájem Prahy jako světového, hlavního města království českého toho žádá« atd. — Rádi bychom věřili v upřímnost těchto důvodů, ale je zde něco, nač veřejnosti městská rada především musí dáti odpověď:

Jakým způsobem, z jakých důvodů a za jakou cenu Malostranská záložna mohla a směla svou budovu proti všem komunikačním zájmům o celý metr vystrčiti do prostředí Mostecké ulice dále, než jak tomu zákonně dovolovala nyní tak zuřivě radnicí hájená a snahám pro zachování starobylého rázu Prahy v cestu se stavící regu-

*) Vida: už i noviny píšou »Menší Město Pražské«, ačkoliv v radě městské zásluhou a dojemnou přímluvou p. řed. Pokorného — název ten byl zamítnut a ponechán v platnosti historický název Malá Strana.

lační čára.*) Tu odpověď je městská rada veřejnosti posud dlužna, a přes to však, že už jednou na to veřejně poukázáno bylo, mlčí doposud. Byla-li zde možná výjimka, bylo-li zde dovoleno dopustit se hříchu nejen na uměleckém rozšíření celého náměstí, ale i na oné zbožňované komunikaci Malé Strany — co vlastně tedy leží v cestě snahám po zreformování regulačního a assanačního systému tam, kde mu propadnouti hrozí nejkrásnější partii města? — To zvědět veřejnost právo má, poněvadž, jak známo, ona odporná a městskou radou tak protežovaná budova Malostranské záložny nejen že zkazila rozkošný prospekt Mostecké ulice, ale zatarasila i pohled na Mikulášský chrám a zrušením podloubí na jedné straně zhanobila i celý dojem malostranského náměstí. Nemůže tedy nikomu býti lhotejno, z jakých důvodů se ona nezákonná odchylka s Malostranskou záložnou stala a je nutno především vědět, kdo na celé té věci nese vinu hlavní, neměli zodpovědnost padnouti na hlavy všech přísedících rady, tedy i na hlavy nevinných. — Pan dr. Eiselt ať mluví.

Uvedli jsme památný výrok p. arch. Polívky v rozhodujících kruzích v radě král. města Prahy, kde dle jeho doznání ideální snažení pro zachování starobylého a v celém světě jediného vzhledu Prahy nenalézá patřičného porozumění.

Kde hledati příčiny tohoto zjevu?**) Hádá se ledaccos a rozhodující ony kruhy nerozumným svým jednáním samy zavinily tyto domněnky, ať už se vyskytují v jakékoliv podobě.

Zde vězí vlastní jádro všeho toho sporu. — Proč nemohou starší ucouvnout, co jim vlastně brání, přiznati svou slepotu a napravit i aspoň to, co ještě nebyli zkazili, nač teprv namířeno mají? — Je pravda! — V počtu přísedících městské rady mohou snad býti i takoví, kteří z důvodů nám posud neznámých nebo málo známých mají přímý zájem na tom, aby zastavování Prahy zůstalo při starém šlendrianu (říká se tomu nevinně stavební ruch) a milovaní jimi podnikatelé staveb prováděti mohli dílo svoje nerušeně dál — — —

Nuž byt i tato „láska“ k podnikatelům měla se „hlubší“ a rozsáhlejší kořeny, pochybujeme, že by právě tito lidé se nelekli a nevěděli, že důvody té „lásky“ na dlouho tajny zůstat nemohou a kdyby i to, nevěřím, že by se něco takového rozšířiti mohlo na celou polovici městské rady.

Důvody tohoto zjevu musí tedy ležeti někde jinde a hloub, v samé povaze této polovičky městské rady, ačkoliv neupírám, že i zákulisní poměry v našem případě mohly hráti roli nemalou. — Nuže, zůstanu při povaze těchto lidí a odtud půjdu dále. — Pan arch. Polívka (patrně z trpkých zkušeností) stěžoval si na lhotejnost a neporozumění rozhodujících kruhů.**) Než zdá se, pan arch. Polívka ostatně pouze napověděl

*) Majitel sousedního domu vedl proto dlouhý proces s městskou radou a — prohrál. Městská rada vyhrála. Veliká chloubá.

**) Bylo by zajímavé, zvědět, není-li ve spojení s tímto zjevem i to, že se pan inženýr Materna, nadšený citel starobylých krás Prahy, místa svého v radě městské vzdal? — —

**) Poznámáme: kdykoliv se odvoláváme na p. arch. Polívku, rozumíme tím výhradně úsudek jeho o chování se městské rady — to jak on si představuje přestavování a regulování Prahy, nemůže nám býti žádným ideálem.

něco, co v městské radě zuřil v podobě nepoměrně horší. Lhostejnost nebývá ještě tak zlá, nebývá aspoň agilní a vzpurná, dá sebou vláčet na tu i onu stranu; — neporozumění dalo by se ještě předejít novými a novými výklady: neúnavným, vytrvalým přesvědčováním; ale tu zdá se, proti krásné myšlence stojí moc ne lhostejná, ale moc zapřísáhlá, moc vzteklá, moc fanatická, na svou slepotu pyšná, ve své ignoranci urážlivá a podrážděná na toho, kdo se opovážil postaviti se jí na odpor, kdo před světem prstem ukázal na směšný její hrb. — Po tom, čeho jsme se stali svědky, netřeba mnoho důvtipu, aby člověk nabyl přesvědčení, že ti lidé v celé polovici městské rady, nejen že jsou neschopni vyššího posouzení věci, ale zanevřeli na ty, kdo o jiném a lepším je přesvědčiti hledí, staví se proti nim a nenávidí je. (Dr. Černohorský.) — A je na bledni, že nejen nenávidí nás, ale s námi nenávidí i staré ty domy, které hájíme, je jim odporný starý vzhled ulic, protivný je jim pohled na »špinavé« ty střechy starých měst — stydí se za ně a komunikace, assanace, regulace a jak se všechny ty věci jmenují, s velikým povděkem a zadostučiněním užívají jako nějaké zástěry, fíkového listu k zakrytí domnělé své hanby.

Solť v očích je jim asi starý vzhled Prahy, páli ubohou jejich duši jako zlé svědomí a kdyby se zázrak stal, a místo ní přes noc vyrostlo po březích Vltavy město, o jakém oni sní a proti jehož usku-tečnění bojujeme už bezmála celý rok, nebylo by blaženějších lidí na světě. Co v tomto směru vykonat už mohli, vykonali a vykonají ještě víc, nepostavili se jim v cestu kde kdo. Nechtí si každý problémné poslední číslo »Volných směrů« (březen) a posoudí sám, jak ničemným a hloupým způsobem zastaven byl prospekt k sv. Havlu, jak hrubě potrhány byly krásné linie obklopující z Karmelitánské ul. chrám sv. Mikuláše! — Proto padnul a padnouti musil Uhelný trh v původní, překrásné své podobě, aby vystavena býti mohla děsně zmrskaná budova školy! Proto nejen dovoleno, ale i podporováno bylo zprznění Malé Strany záložnou! Otcové našeho města jakoby se byli hanbili za středověké svoje město na konci 19. stol. — kde která stará kašna ještě zbývala, musila uhnout a tam, kde kdysi stávala, postavily se moderní záchody (Malostranské náměstí).

A poněvadž všechno jednání městské rady z posouzení logiky nese a nésti musí tentýž charakter, nebylo vyhnutí, malá její duše zjeviti se musila i v případě tak malém, zdánlivě tak podřízeném, nicméně velice důležitém, jako je měnění starodávných názvů ulic. — Stydí se za názvy těch ulic, jako se stydí za jejich vzhled, a bezduché Vinohrady i tu jí byly vzorem. —

A je pravda: Jaká hanba! slout pražským měšťanem a trpět, aby se jedné části Prahy říkalo ještě Malá Strana, Staré město, Kotce! zatím co každé větší a moderní město má už svou I., II., III., IV., V. čtvrť! Jaká hanba, mít ve středu svého města náměstí, které se jmenuje posud Senovážné! — Co si pomyslí cizinec, pováží-li při tom jméno, že se ještě do nedávna dováželo na to místo seno! Píce pro koně, krmě pro dobytek: vždyť z toho páchne stáj a hnůj! Jaká nevzdělanost! Co je to za residenci, když v ní mohou být ještě ulice, které se tak maloměstsky

jmenují posud Ostruhová, Ostrovní a žádná, která by se jmenovala jako se jinde jmenují: Napoleonova, Windischgrätzova, Grillparzerova, Gutzkovova? — Toho si český národ nezasloužil, aby slavná jména jeho mužů nezářila na všech nárožích a náměstích! Ne v srdci, ale na zdech musí viset sláva jejich přibita, každý drožkář musí vědět, že byl nějaký Havlíček, Neruda a Smetana — jen tak se šřit může vědomí národní v lid. Ejhle, ovoce lživého demokratismu! Každý cizinec, jakinile zošť prah našeho města, musí být uvítán velebou naší slávy a úcty k zasloužilým mužům, úcty, která je tak veliká, že jménem jejich je posvěceno každé nároží, u kterého se zastavuje pes. —

Hle! pomyslí si cizinec, jak vzdělané město, jak kulturní a uvědomělé má zastupitelstvo! i na zdích má svou historii a českou literaturu možno hravě prostudovati z drožky! Ty nepřekáží, kašny překážely.

Proto ne Senovážným se nadále bude jmenovat náměstí, ale Havlíčkovým, ne Ostruhovou ulicí, ale Nerudovou, ne Ostrovní ale Smetanovou. — — — Jak to vypadá hned vzdělaně a — česky! —

Je pravda, Neruda by sice první byl, který by jim — konšelům — hodil ten název pod nohy. Kdyby to byl předvídal, byl by si to hned v testamentu vymínil, aby se nic takového s jménem jeho nedělo.

Ale právě proto, že je mrtvý a že nám žádný skandál proto ztropit více nemůže, — proti jeho zásadám, proti jeho duchu, proti celé přírodě vysoce vzdělaného jeho genia. aby věděl, že jsme tu po něm zbyli ještě my, — zničíme drahé to jméno ulice, ve které se narodil, celou jeho Malou Stranu, kterou tolik miloval, zobracíme na ruby tak, že kámen nezůstane na kameni, ba že z ní ani jména nezbude, a tak z ní vyhladíme i poslední stopu jeho památky, kterou ozářil staroslavné domky rodného svého zákoutí. — Jeho jménem nechť se v ústech honosí nyní každý kluk, ale to, co on zbožňoval, proč on hořel, co on zvěčnil a předešlým: co jej vzdělalo, vychovalo, svou atmosferou sytilo a k básním ladilo, — co v srdci jeho žilo jako báseň sama, plna krásných vzpomínek a extatických snů, — to odklidíme, to zničíme a nezničíme-li celek, aspoň jej pošpiníme tak, aby co nejméně kouzla zbylo v starodávných a ryze českých těch partiích, tak aby ani naši synové, ani naši vnukové nebyli nadále svědky nakažlivých těchto krás a z jejich řad nevyrost nám naпослед zas nový nějaký — Neruda! — — — — —

Kdysi napsal Havlíček o ruských městech: »Avšak i vy byste se mnou byli jednoho mínění, neboť tomu, kdo se pořád díval na naše prosaická města, která zaslubují jenom název německých »Wohnmaschinen«, kde jeden dům jako druhý, pouhá zeď, okna dvěře a trouba dešťová; tomu jest ruské město pravý ráj; zde má skoro každý domek svou zvláštní krásnou architektonickou formu — a což Moskva! Kdyby bylo možno rozsypat ji kamennou maticí po celé Evropě, — jistě by se z ní dostalo každému městu několik krásných stavení«. — — —

Co myslí slavná rada král. hlavního města Prahy, jaký druh ulic, jaký druh domů, míní pod slovem »Wohnmaschinen«, kde jeden dům jako druhý, pouhá zeď, okna, dvěře, trouba —? —

Co myslí slavná rada král. hlavního města Prahy, že by řekl Havlíček dnes, kdyby náhle z mrtvých vstal a viděl, jaký vlastenecký švindl se to tropí s jeho jménem, kdyby poznal, jak perfidně se jeho jméno v souvislosti uvádí s počínáním městské rady, jakoby to všechno se dělo pod jeho firmou v jeho duchu, v souvislosti s jeho učením, zatím co jeho zásady, jeho duše, jeho láska ku krásným věcem denně na křtí se příbílí týmiž lidmi, kteří farisejsky jméno jeho oslavují na každém patníku! —

Nepostaví se městská rada nikdy před domnělý soud jeho a Nerudy, nenapadl pánům nikdy, že by on a Neruda byli první, kdo by jim karabáčem svého slova v paměť uvedli každý řádek svého učení? —

Znám tu Havlíčkovou zbožňovanou Moskvu a mohu směle říci totéž, co by řekl on: »Dnes naše městská rada mít matičku Moskvu v rukou, — rozmlátí ji jako mlátí matičku svou Prahu, — poněvadž podle vkusu těchto lidí nemůže být a není barbaršějšího a divocejšího města nad Moskvu! — Pane Bože, na tak obromném prostranství země — co by se tu postaviti dalo krásných velkých činžáků místo těch úhledných, ale malých! —

Tak cť městská rada ideje svých slavných mužů. -- Lidem písek se nasype do očí, aby se zdálo, bůh ví jak jí na srdci neleží, — jejich jména užije se tak, aby zjevně bylo, jak jejich dílo v souvislosti trvá s pyšným jejich významem, vnitřní chudoba a nevzdělanost, neznalost jejich zásad se tak slavně a přehnaně jejich jménem přikryje — a tak v lidu budí se zdání, jako bychom zastupitelstvo měli bůh ví jak chytré a vzdělané. Cť se kult pouhých jmen, ale falšuje se jejich učení, chlumně se vynáší jejich věhlas, ale za to zrovna z pomsty nad vnitřní jejich superioritou nohama se šlape všechno, co jim bylo nejdražším. — Politika lícidla, cirkus farisejských mask.

A tu jsme, kde jsme chtěli být, aby se vědělo, proč na pomoc znovu voláme veřejnost. —

Ze všeho vychází na jevo, že těm lidem nesmí se nechat na pospas osud krásného vzezření Prahy: vkus jejich je naprosto převrácený, úplně různý od toho, jehož cenu už před 50 lety určil Havlíček, — odkaz který nám zachoval, abychom na něm stavěli dál. —

Slavný jsme to udělali pokrok za 50 let!

Bestia triumphans.

* * *

Co při našem zjevu tak mnohému musí býti nápadno, je: odkud se bere troufalost městské rady, nešetrou rukou sáhati na všechno, co popleteným jejím názorům nezdá se být Prahy dost »důstojným«, dále: kde původ svůj vzal onen ponižující nedostatek smyslu pro dějinnou zodpovědnost osoby, celé korporace, zarážející onen nedostatek studu a strachu před tím, jakými literami kdo bude zapsán v dějinách svého národa; a co především na váhu padá: kde a odkud se vzalo úplné ono ožebračení naší veřejnosti o všechnen entusiasmus pro věci kdysi samozřejmé, slavně a živě cítěné? To není jen nedostatek a nevy-

spělost vkusu, neporozumění na místech rozhodujících — ubohá tato míra nadšení pro věci naše je zjev totální a jak později ukážeme, rozšířený i do těch srdcí a hlav, od nichž by se toho nikdo nebyl nadál! To je zjev tak kormutlivý a bolestný, že se sotva najde na našem těle jiné a hlubší rány, než je tato smrtelná. S takovou společností, takovou veřejností a jejím výkvětem nevykoná se nic velkého a paskvilem se jeví všechny naše halucinace, potrhle sny do budoucnosti, chybí-li životu tento nerv. — —

A to ještě u národa tak mladého, jako je náš!

Projektované změny ve středu a okolí města Prahy nejsou přece žádnou maličkostí ani hračkou, aby se o nich rozhodovalo z pouhé zvůle nebo z nějakých jiných ještě bídňějších důvodů; následky jejich jsou dalekosáhlejší, než cokoliv jiného se dělo v celém našem národě za posledních 50 let. — To se zřetele pusit znamená nechápat ze života národu nic. Strach před zodpovědností není tu proto žádnou hanbou, ale projevem opravdové moudrosti. — I když některým přisedlím městské rady širší smysl pro posouzení věci chybí naprosto — nejedná se tu přece o to, v čem a jak která strana zvítězí nad jinou, ale při nejmenším jde tu o to, jak se kdo zapíše do dějin osudných těchto let. Nemůže proto nikomu pozitivěmu býti lhostejno, jakého druhu nesmrtelnosti se mu dostane! S jakými pocity jméno jeho čísti bude snad už generace nejbližší, jeho synové, vnukové, nesoucí jeho jméno — — buď proslavené skutkem záslužným nebo zhanobené skutkem zlým. — Bestia triumphans i nad těmito „předsudky“ ráda bere vrch, ale pravda a spravedlnost dobré věci s logikou neúprosnou brzy vrchu nabývá zas nad ní a na vždy. — Než co oběti si vyžádá hrůzovládná její moc! Kdo jí ty oběti vydal, kdo jí otročil, kdo se před ní krčil, kdo k vůli ní okrádal vlast? — Hle, o čem pak soudí budoucnost! To všechno jsou otázky, které kulturní historie jednou zodpoví s velikým opovržením.

Je-li ještě kdo v pochybnostech i v tomto ohledu, bude li kdo ještě na lehkou váhu bráti i to, nač zde upozorňujeme, nechť jen si každý rozevře kteroukoliv stránku z historie posledních dob a přesvědčí se, v jakém světle se mu zjeví na př. ta společnost, ti lidé, kteří Havlíčkovi po návratu z Brixenu na veřejné ulici se vyhýbali tak, že žasnuli, když B. Němcová na Příkopěch sama k němu přistoupila a s ním mluviti se nebála!

Co za sprostou roli to ve všem z minulosti hraje Jakub Malý! — Jak působí nyní jmeno Pštrosse, prvního českého starosty v Praze, který tajně v noci jako lupič na staroměstském náměstí rozbitia odkliditi dal překrásnou Krocínovu kašnu? (Kusy z ní leží nyní v museu.) — Jakou roli hraje už nyní slavná rada malostranské záložny tím, že ona první a nejkrutěji zasáhla krásnou panorámu Malé Strany? — Kolik těch „Koniášů“ máme zas od těch dob? — *) Je

*) Zač platí nyní dr. Černohorský? Obratem 24 hodin stal se „nesmrtelným“ a jeho jméno v okamžiku stalo se typickým pro celé město a jeho smýšlení. — Třináct takových lidí hlasovalo s ním a jen tři, dr. Srb, Burian, dr. Milde, chápali plně, jaká byla jejich povinnost.

ctí stát se tak proslulým, jak proslulým se stal svými »domy«. Jechenthal? Jakou pověst myslí že si vydobude městská rada tím, že pod zámkou tak zv. »stavebního ruchu« — nic nepodniká proti spekulaci pytlíku, nebrání a brání ani nechce stavění takových »Wohnmaschinen«, jaké si na potupu staroměstského náměstí vystavěli také už »historický« Storch, Hainz a Schier? —*)

Těžce se provinili a zle budou jednou trestáni i ti, kteří mlčeli, ačkoliv váhu svého slova znali; jak teprve ti, kteří se osvědčili přímými výhrady a škůdci — zač v nedaleké budoucnosti platiti budou v historii ti, kteří v hodině rozhodující nejen ničeho nepodnikli na odvrácení zla, ale dokonce pod různými hesly i obhájci se stali soukromého mamonu proti obhájčům všem společně, všem příslušící krásy? —

Tu moc přece pražský magistrát v rukou má, vždyť jeho svolení je potřebí ku stavění každého baráku, ať přímo nebo nepřímo magistrát rozhoduje o všech podaných plánech; — v poslední době předložen byl radě nový, uměleckou komisí s láskou a neobyčejnou péčí sdělaný stavební řád — a jaké to řeči se hned zvedly proti němu — co to mluvil pan stavitel Jech? — Hle, jak lehko je stát se »slavným« — jediným otevřením úst! —

Poukázati na to, považoval jsem za svou povinnost a nyní přistoupiti míním k vysvětlení osudného toho zjevu, jakého posud u nás nebylo. — —

V boření Prahy a jejím zastavování domy, které Havlíček tak trefně nazval jménem »Wohnmaschinen« nevidíme, než poslední stanici derutního úpadku národního našeho vkusu, domácí kultury vůbec, poslední, uzavřený a rozhodný už proces onoho falešného a po výstce re-negativního studu v nás, který vinou měst na venkově nejdříve zabil kroj, pak národní poesii, zvyky, obřady, ryzí český mrav, nyní už stydět se začíná i za svůj přibýtek i staré dobré jméno; jistým lidem nezdá se už být v souhlasu s požadavky tak zv. »moderních« dob — aby se Malá Strana — jmenovala Malou Stranou, ale Menším městem pražským! —

Na jiném místě podáváme projev francouzského časopisu »L'Echo de Paris« o podobném říkání v Paříži a Avignonu**) Pánové na prstech si mohou vypočítati, jak svět jednou bude o nás soudit, až zví, na jak ubohém stupni kulturního vývoje jsme stáli v těchto dnech, když ve jménu komunikace***) (ta brána v Avignonu také překážela francouzským konšelům v komunikaci!) dovedli jsme zbořiti nejen jednu památnou budovu, nejen bránu, ale zbořiti na sta těch budov a zkaziti jsme dovedli celé, na své charakteristické podobě, na celém světě jediné město!? Nechtí ani tu nikdo ještě zodpovědnost své osoby za děsné to dílo?

*) Starosta dr. Podlipný veřejně přiznal, že jen v jednom z posledních sezení obecní rady zakoupeno bylo za 100.000 zl. starých domů, aby zbořeny byly přes to, že jejich zničení není prázdnou zvláštní nutností! — Hle, jak se nakládá i s domy i s jménem dle charakterního a záslužného prohlášení p. starostv.

**) Rozhledy z 1. března t. r.

***) Pripadá mi to, jak se trefně vyslovila duchaplná jedna duše, zrovna tak jako kdyby si někdo k vůli komunikaci vytrhnouti dal zub, aby volněji mohl dýchat!

Nejsme tak naivní, abychom se domnívali, že projev francouzského listu o případu s naším úplně totožným nějaký účinek mítí bude na duši celé polovice městské rady. Víme dobře, že pýcha našich bourgeois nad sympathiemi francouzského tisku k nám u politického tatrmanství začíná, ale také přestává. Žádat víc, jaký by to byl sebeklam!

Ale to nebyl taky jediný a pravý důvod, proč jsme projev francouzského listu otisknouti dali. — Uvádíme projev ten z toho důvodu, abychom nastavili zrcadlo žurnalistice naší a ptáme se:

Je možno, aby vandalisační system v rozměrech tak nehorázných cynicky a zatvrzele prováděti se směl tam, kde správa veřejného mínění leží v rukou tak vzdělaných, své superiority vědomých a proto mocných, jak tomu je ve Francii? Pozdvihnouti hůl v takovém případě není činem žádné brutality — naopak je to akt čistě humánní, sebevědomé noblessy. — Tím se také francouzská žurnalistika stala slavnou a mocnou — poněvadž se v rozhodujících svých listech neprovokuje jako řemeslo, ale krásné, pro svůj vysoce kulturní význam všeobecně milované povolání. — Je to ohromná výhoda pro národ, a přiznám se, kdykoliv takové číslo francouzských novin držím v rukou, závistí třesou se mi ruce, a hanbou div neshořím — vzpomenu-li si, jak tyto záležitosti obstarávány jsou žurnalistikou naší. Od dob Havlíčkových nemáme o takové slasti bezmála ani už poněti. — Přes to, že bourgeoisie francouzská není o nic lepší než bourgeoisie naše — zásluhou vysoce vzdělaného tisku jen za cenu veřejného, i od bourgeoisie samé pak pronásledovaného skandálu à la Avignon na okamžik — ale jen na okamžik domoci se může oné oblibující moci, k jaké se pravidlem skoro dostává bourgeoisie naše. Lomoz francouzského časopisu stačí, aby stupidní maire pro zboření věže v Avignonu přišel o starostenské svoje místo: — jaký rozdíl mezi státem a státem, inteligencí a inteligencí, vlastenectvím a vlastenectvím! — Stačí zazvoniti v allarm, a spravedlivý hlas francouzského listu vzbudí hned nadšené, rage, celá armáda dobrovolníků okamžitě spěchá na pomoc — — A čím jest Avignon proti krásám Prahy, čím jeho význam pro Francii proti historickému významu Staré Prahy pro nás? — Nemá všechno právo William Ritter prchat z místa hanby a zaříkati se, že na sebevražednou tu půdu vickrát nevkróčí, nemá všechno právo p. Pailleronová spínati nad námi ruce a na omluvu naši vymýšleti si, jako by se to Němci ze msty dopouštěli na nás vraždy kulturní!?

Tento nedostatek porozumění a činného účastenství od shora až dolů v záležitostech sebe důležitějších, jakmile jen trochu sahají mimo hranice denního myšlení a starání — ta zvláštní nepotřeba zájmů, které by jen trochu nesly na sobě ráz sváteční — to stojí za mnoho přemýšlení! —

My hlavní příčinu toho zjevu přičítáme našim novinám, tomu zlořádění politického tlachání, zaměstnávání národa jen jedním a to ještě nejpopvrchnějším způsobem a v úplném zanedbávání všeho, co se nehodí do krámu osob nebo stran. Ale i to je pouhé ovoce něčeho z daleké minulosti a Masaryk je na dobré cestě, dedukuje-li celou mizerii přítomné doby ze zrady na původních dispozicích našich buditelů. — A už ta okolnost,

že poměrně tak pozdě došlo k tomuto poznání dokazuje, jakou strašnou minulost jsme to měli za posledních 30 let — Odtud plyne všechno. —

Je proto úlohou jiných, aby svou duší obsáhli celý obraz úpadku veřejného života ve všech jeho směrech a vrstvách a především tam, kam jednotlivci zasáhnouti nezbyvá ani kdy.

První, co se nám staví na oči v revisi přítomného stavu je: nízké vzdělání našeho národa — je následkem špatné politiky. nebo špatná politika následkem špatného vzdělání? —

Tu, myslím, to vězí a je proto povinností nejen Masarykovou ale nás všech pátrati, v čem a kým zaviněna byla nízká naše úroveň, z které se na svět díváme. Ne dotýkat se těchto věcí, ale přímo odtud vycházet, — vždyť to právě ať tušením ať přímým rozkazem bylo podstatou humanity a humanismu z tehdejších dob — — — Tu půdu vinou buď neschopných, nedostatečně vyvinutých nebo obmyslných, ctižádostivých, sobeckých a jen ve světle svého prospěchu (strany) národ pojmajících lidí pod sebou jsme ztratili. — I to svědčí o prudkém úpadku národního i lidského vědomí, že tak mnohý duch není už ani schopn uvědomiti si tuto pravdu, nebo co ještě horší je, i ti, co cítí celou pravdu této výčitky, ošívají se před ní a oči loktem si přikloňují, aby světla neviděli, poněvadž viděti nechtějí: stydí se veřejně přiznati pravdu tomu, kdo ji vyslovil. Vrchol národního t m á ř s t v í !

Ve svém článku můžeme jen narazit na některé okolnosti, demonstrující úpadek našeho vzdělání, které v celkovém obraze naší společnosti žádají rozboru zvláštního. Odbočnými úvahami článek svůj obtěžkávati nemůžeme.

Tuto jen několika slovy upozorňujeme na to, jak se bezpečně a rychle za úplné nevěstivosti před námi zodpovědných lidí vůdčích před se bral proces odnárodňovací ztrátou a poznenáhlym mizením naší individualnosti, resp. jejího projevu v kultuře domácí. — S jednostranností do nedávna ještě pravidlem platnou, za dob Havlíčkových a Palackého neslýchanou, všechen náš pozor obracel se pouze k tomu, abychom se neodnárodňovali číselně a jazykově, ale zřídka kdo a jen jako námatkou měl tolik duchapřítomnosti a rozhledu v sobě, aby ukázal, že odnárodňování dítí se může a děje se i v jiném, daleko nebezpečnějším směru: ubíjením kroje, lidové poesie, umění, poznenáhlym ničením národního, po celá století správně se vyvíjejícího vkusu a nahrazováním jeho bůh ví odkud sehnaným, procovstvím páchnoucím a z pravidla z nejhorší stránky napodobovaným modlařením cizí lžikultury. — V boření Prahy slaví toto odvěké zlo všech Slovanů své nejdivočejší orgie. — Tak jsme hluší už a slepí a prázdní, že tak mnohý i z nejcelnějších našich lidí vůbec ani nechápe, oč tu vlastně jde: že poboření kus Staré Prahy znamená doslovně zrovna tolik, jako spáliti několik svazků národních písní, v nivec obrátiti bohatství krásného musea, a zničiti celé kusy zbývající nám staré kultury — čin skutečně sebevražedný, jak se bez ohledu vyslovil William Ritter. Není jiného poměru mezi budovou starou, krásnou a budovou novou à la Jech nebo dům Výrobního spolku, než toho, jaký cítíme mezi národní písní a sprostou odrhovačkou. — Naši předkové básnili při stavění svých krásných přbytků, — každý ten

arkýř — vížka — oblouk, nádvoří je toho důkazem, že požehnaní ti lidé nejen že chtěli bydlet, ale ve svém stavení chtěli především žít -- t. j. krásně, poeticky, mile žít. — Vymýšleli si proto svoje fačady, své okrasy, dávali svým domům typická jména — bydleli u těch slunců, u červeného raka, u zlaté ryby, u bílého beránka, u zlatého srdce a ne pod. č. 7, 8, 6 — — 763. — IV. čtvrt.

Celá propast v názoru na život mezi dobou tehdejší a dobou přítomnou a ničemnou leží v rozdílu jediného tolio detailu. —

Jak dokonalý je tento úpadek našeho vkusu dnes. jak hrozné minimum porozumění pro všechny tyto věci v nás zůstalo — možno doložit výroky osob, od nichž by se toho nikdo nenadál a jejichž slovo jen dotvrzuje bídu naši na celé čáře od shora až dolů a na celou šíř. — — Není tu žádnou vzácností i sebe horibilnější nesmysl. — Tak jsme četli v jednom feuilletonu: Kdož ví ostatně — bylo psáno na místě jinak velice důležitém — nebudou-li naši potomci po 200—300 letech zrovna tak obdivovat se architektonické kráse nynějších našich činžáků, jako my se dnes obdivujeme starodávným našim ulicím? — Není pochyby, budou-li naši potomci zrovna takoví, jako citovaný námi pán, bude tomu tak, — ale jakého stupně duševního vývinu je k tomu třeba, aby se někdo neostýchal doložití svoji úvahu i tím: je prý zajímavé, že hnutí pro zachování starých budov vyšlo z mladých pokrokových táborů a že tito mladí, pokrokoví lidé objevují se tu — konservativci!!! Tedy asi zrovna tolik, jako kdyby někdo řekl: konservativci jsou ti lidé, kteří pro vojsko vyrábějí gulášové konzervy!

Bylo by těžko ubránit se tu nehoráznému smíchu, kdyby tolik zeleného smutku nedýchalo z několika těch památných slov! — Neuvádíme zde jména úmyslně, poněvadž jsme přesvědčeni, že dotčený námi pán tolik taktu v sobě má a dozná, a veřejně opraví chvilkový svůj blud — nicméně charakteristickým pro nás zůstává, — že to všechno černé na bílém psáno je, že to všechno může a smí se psát i na místech rozhodujících — pro celkový obraz naší úrovně typických, že to všechno dovedou lidé číst a nejen číst — dovedou tomu i věřit, dovedou se názorem tím i spravovat, ten výrok platí, poněvadž osoba platí a ta osoba i s žurnálem je naší bourgeoisii tak drahá a tak vzácná, že i nejdívočejší její nesmysl platí za mocnější zákon než cokoliv dobrého a svatého stojí proti němu. — — Ubohý národ spravovaný ve svých tužbách — takovým veřejným míněním! —

Není pravda, že v celkovém tomto úpadku našeho vkusu a duševní úrovně rozhodují a rozhodovaly jen a jen síly zevnější a ty že mají a měly větší sílu a moc než reakce proti nim. — Pak by platiti musila také zásada, že hlupota má větší oprávněnost nežli chytrost, protože je zjevem přirozeným, pak by se vnějšími vlivy omluviti dala i krádež. — I k té dochází z důvodů finančních.

Všechno odvolávání se na jiné poměry nejsou než výmluva a lež, pohodlná v každém případě, jakmile se ví, že buď málo nebo nic se nepodniklo na zabránění zla. — Když nic se nevykoná na zachránění tonoucího, vždycky se řekne: ach, vždyť by se byl beztoho utopil, už to byl jeho osud, mohl jsem se namáhat, jak jsem chtěl, dobře že jsem nešel. Lépe zůstat na břehu, aspoň

se nesmochím. — Jaká skvostná logika všech obranců tak zv. stávajících poměrů! —

Právě na Moravě vidím toho denně příklad (jsem právě na hranicích toho okrsku, kde falešná civilisace udolávat začala kulturu domácích ve zpěvech, zvycích, charakteru i kroji) jak sympatie a láska kruhů, které lid ve své naivitě považuje za „vzdělané“ — zvláště od té doby, kdy v život vešel etnografický ruch, nejen že zdržuje proces úpadku, ale dokonce i staré a propadlé už kultuře znovu pomáhá na nohy. A nestojí to ani nic víc, než nestydět se za naše lidi, dávat přednost jejich výrobkům před výrobky špatnými a cizími, nejen zevlovat, ale činně se účastnit jeho života, způsobu jejich zábavy, přiznat se svými hadry ku své inferioritě před nimi a lidu rozsvítit se ihned. — A že to se nikdy nedělo — naopak shůry s úsměvem se pohlíželo na jejich konání — pravý opak se dál. Ne lid je vinen, ale ta strašná atmosféra té tak zv. naší intelligence, jejíž nevzdělanost považuje za vkus a napodobuje ho. Ale ta tak zv. intelligence a rozšíření jejich názorů nebylo by kleslo na tak nízkou úroveň, až na ten nejposlednější stupeň renegátství — kdyby nebyla bývala veřejným řízením našeho života tak nadobro opuštěna. — Naopak při energické správě tohoto odvětví národního našeho statku mohli jsme se dožítí velkého rozkvětu a výjimečného postavení mezi národy všemi. — To nejnápadněji se jeví nyní při Staré Praze. — Proces renegátství tak daleko už pokročil, že nejen se jí nerozumí, ale dovoleno už je i všemi možnými zbraněmi táhnouti proti ní. — A zatím za jiných, od prvopočátku v naší moci ležících, jen naší vinou a pro nevzdělanost naši zneužitých prostředků, — jaké jsme to mohli mít město! — Nejen že všechno staré, krásné a památné mohlo být zachráněno, jaké nové krásy mohly vzniknouti i tam, kde ničeho nebylo a — kde vystavěny nyní stojí obludy?

To nejsou hallucinace, ale ze zkušeností, z dobrého i zlého poznání odvozené důsledky. — Mnozí odvolávají se u nás na příklad amerických měst. — Ubozí! — Nejen že nedovedou posoudit, co na takových amerických Vinohradech, Smíchovu a Karlínu je ošklivého, ale zapomínají i na to, že Amerika má svůj vysoce vytříbený vkus, jenom že se nejví v commis-voyageurských 15 patrových věžích Chicaga, ale tam, kde plutokracie americká pohodlí svoje především vidí v tom, aby bydlela krásně, poeticky, vkusně, nobl; svoji metropoli Boston nestaví si proto ve způsobě našich vinohradských domácích pánů, — ale jde si pro vzory své do starobylého a krásného svého Edinbourghu, nebuduje svoje villy podle židovsko-německého vzoru à la Podbaba, Roztoky, Všenory, Chuchle a Krč, ale ví a vkusně cítí, že nemůže pohodlněji t. j. mileji a intimněji přes léto bydlet, než když si villu svoji se vším komfortem a vkusem uvnitř postaví ve způsobu poetických venkovských statečků a chat. — Naše severočeské a jihočeské dřevěné chalupy — s překrásnými svými lomenicemi, idylickými pavláčkami a svým šindelem nebo doškem, — s malovanými svými okenicemi, vyřezávanými okrasami a přístavky — nejsou to modely k ville jako stvořené? — Ať vynyslí někdo něco jednoduššího a vkusnějšího a poetičtějšího než je taková roztomilá chaloupka z podkrkonošských hor

atd. atd. Přečeskou takovou villu vystavěl p. Beneš ve Slavkově na Moravě. — Londýn je jistě světové město — proč nezbořil své City? — Štít se která města dovnitř? — Tu jen Praha má svou nesmyslnou privileji!

Nám se dnes ovšem zdá, že úpadek je neodvolatelný, — poněvadž příliš pokročil. — Než hlavní příčinou je to, že nejdem s duchem doby, nejdem za příkladem nejvzdělanějších národů jiných, — nevžily se do nás jejich zásady, nemohly se vžít, nevěděli jsme o nich a nikdo se o ně nestaral. — Tak nejen že nechápeme pravou cenu svého statku, ale i kdybychom chápali, — necítíme v sobě už ani síly dost, ani hotovosti, postaviti se dobrovolnému svému renegatství všemi směry na odpor. — Přes to však myslím, že je ještě čas, obrátit a aspoň to zachránit, co při dobré vůli a energické vůli zachrániti se ještě dá. Ale pak nestačí prostě humanismus jen hlásat, ale především a vytrvale ve všech svých žurnalech při každé příležitosti pronásledovat ať už vědomě nebo slepě, z nevzdělanosti nebo zlé vůle páchané hříchy. — A to je, po čem voláme. — Tak mnohému a velikému zlu zabráněno bylo jen tím, že se lidem ještě v čas operovaly bělmem potažené oči!

I Norimberk byl svého času ohrožen židovskou hrabivostí podnikatelů staveb — ale Německo celé, všecken žurnální i umělecký svět jak jeden muž byl hned na nohou a ztropil takový ryk, že každému zašla chuť na škodu jen pomyslit. Hle, jak se tu zachoval odvěk náš vzor — Německo! Totéž se opakovalo při ohrazení staré jedné budovy v Mnichově. Jakým právem smí se tu kdo z nás dovolávat rovnocennosti nebo dokonce i kulturní superiority nad Němci? Tentýž stavební ruch jak u nás, zavládl kdysi v Mnichově. Hned tu bylo plno dobrovolníků, kteří se postavili proti a jako vzor příkladné úcty k starobylému vzezření svého města uváděli Prahu! — Může být ještě větší komiky nad tuto? —

Jak chcete mít umění, literaturu a kulturu svou, českou, když všemi žilami nám utíká česká krev? Když se na všechny strany vypařuje a trátí ta zvláštní, českou vůni a přirozeným kouzlem dýšící atmosféra kolem nás? Ani cizina nežádá po nás nic jiného, než díla a obraz našeho života ovanutý tímto kouzlem, věci duchem i látkou odvozené z našeho a jen našeho původu — ve stylu českého člověka, — v typickém jeho podání. — Neruda proto napsal a musil napsat své Malostranské povídky, poněvadž přírodou i vědomě obdařen byl neobyčejným bystrozrakem pro duši, vnější i vnitřní poesii speciálně českého člověka a života — ale bude někdo tak bláhový, aby tvrdil, že Neruda mohl něco takového napsat bez Malé Strany v té podobě a v tom charakteru, jak ji Neruda cítil s celou středověkou, hluboce procítěnou, dějinami prozářenou její starinou? — Malá Strana se vším, jak je, předem určila ráz celé Nerudova talentu tak, že dnes si Neruda bez Malé Strany a Malou Stranu bez Nerudy vůbec myslit nemůžeme, tak do sebe obě ty duše srostly, tak závislými se jeví jedna od druhé. Takovému pražskému konšelovi časa na tom záležel, máme-li o jedny Malostranské povídky víc nebo méně — jen když získá na svém domě o patro víc, ale může to být lhostejno nám, kteří víme, jaký účinek a vliv nejen na Ne-

rudu ale i na nás a celé generace měla Stará Praha v posavadní nezměněné podobě? Třeba nikdo z nás nenapíše nové malostranské povídky — přece všichni cítíme, jak Stará Praha, ten pravý, typický, celým okolím určený její život měl a má na nás svůj, Nerudou už jednou slavně vyslovený vliv. To cítí celý národ, a Neruda proto mu tak celým charakterem svého genia z duše promluvil. — A »Babičku«, mohla jí Němcová napsat, kdyby byla obrátila, nebo mohla obrátit oči svoje ne tam pod Krkonoše, ale do těch tříd, kde babičkami se stávají naše velkoměstské slepice? S vkusem à la Gottwald, Neff — s názory polovice městské rady? — Nejvyšší body celého našeho umění: Aleš, Manes, Úprka, Chitussi, dovedete si je v celé jejich potenci představití održené od jejich půdy, neodchované její domácí, naší, českou, v celém původním jejím charakteru založenou duší, jejíž cenu a odvěkou krásu tolik byli cítili? Na druhé straně, kdo vylíčí ten český snobismus, bezhlavý shon po všem, co se nóbí, evropským, velkoměstským, civilisovaným zdá; rys, ve kterém se česká a slovanská povaha u nás jeví tak roztomile hloupě po česku? To, že se naše veřejné mínění i literatura k takovým věcem neodnáší se superiorním humorem, sarkasmem, satyrou, melancholií, nebo přfmými a neunavnými protesty se strany publicistiky, — naopak, že i literaturou i svou publicistikou plaveme s tou třídou v jednom proudu dál, ztrácíme kompas mezi tím, co jsme a můžeme být a čím nejsme a nikdy nebudeme, ve formě úplného splynutí s národy stejně otřelými, jako svou bourgeoisní vrstvou jsme už dnes. To všechno podporuje a urychluje srážný úpadek národní naší individualnosti, tak že za chvíli nebudeme chápat, co vlastně na nás je tak cenného, když jako národ samostatný a svou kulturou opatřený dávno už neexistujeme, celý svůj kraj a stroj, vnitřní i vnější po jiných máme a od Němců na př. se lišíme pouze jazykem? — — A bylo to, jak známo, tragickou vinou nebožtka Schauera, že rukou cynickou, ale spravedlivou strhl hadr frase s této zahnisané bolesti a se smíchem pravdy své vědomého člověka přímo prstem na ni ukázal. — Zle se vede takovým lidem v národě a Schauer také proto byl podle všech pravidel národní naší inkvisice ihned sbit a bezmála na místě zabit.

V této cizí, odnárodnělé, renegatní atmosféře není se ovšem co divit, že dojiti mohlo a muselo k takovým brutálním koncům jako je boření Staré naší Prahy.

Stydět se za svou řeč — platí u nás za hanbu. Ale stydět se za tento skutek, — není už hanbou. —

A to, že příkrst onoho se cítí a tohoto necítí, — poznati nejlépe, co při úplném zanedbávání všeho vzdělání ostatního mimo jazyk — mimo národnost nejen úspěchem zakončeno býti nemohlo, ale naopak, konec nemohl a nemůže býti jiný než je. — —

Jaká potom má být politika vyžadující filosofického vzdělání, myšlenkové zralosti, vědecké průpravy a přesvědčení na uvědomělých principech všeho, co je našeho od a až do z? — Nejen nedostatek politického vzdělání, ale vzdělání vůbec brání nám, abychom se dostali na cestu pravou, pevnou a svou. »Tisnivý pocit malosti se v nás nevyhladí, pokud se neodhodláme žít životem svým vlastním a žítí životem tím cele a dů-

sledné* — praví Masaryk o naší politické budoucnosti, — ale jak je možno žít životem svým vlastním a žít životem tím cele a důsledně, když bez povšimnutí a bez trestu prvních našich žurnálů bezmála všech i těch, kde humanismus nejvíce se hlásá, dít se může něco tak po avarsku sveřepého jako je ožebračování lidu i o poslední zbytky jeho — krás! —

Následky toho všeho začaly být ovšem pro naši věc strašny.

Bestia triumphans objevila se tu rázem jako vševládnoucí paní a měla na tisíce hlav. — Byl to jenom jeden dráp, který zasáhl městskou radu, všechny ostatní rozlezlé byly po celém národním našem tělese.

Nebýt několika pro věc zapálených a nyní po většině v umělecké komisi shromážděných hlav — nechybělo mnoho a byli bychom skončili snad, jak skončil Schauer — tak mizerná byla podpora se strany vnější. —

Pěkná podpora! — manifest ještě ani nevyšel, jen se o něm šuškal a »Národní Listy« — ty historické »Národní Listy« pro celý charakter našeho života za posledních 30 let — ve středu před Velikonočí, tedy těsně před vydáním manifestu vystoupily proti němu zvláštním článkem, jehož autora nesmíme tu zamlčet, aby se naposled neztratil našim memoirům. — Byl to pan Scheiner — Sokol! —

Za to pan Kuffner věnoval naší myšlence velice sympatický feuilleton. Jestliže mnozí — a k těm se rádi známe i my — svedeni klouzavým, zdánlivě hned na tu, hned na onu stranu se potácejícím způsobem psaní páne Kuffnerova v podráždění neměli v sobě dosti duchapřítomnosti, aby pozor dali, na čí stranu se obrací poslední kývnuti jeho péra, jestliže s námi i mnozí jiní celý jeho projev nesprávně vykládali a nesprávně četli — při opětovném a bedlivějším čtení v klidu zjeví se každému projev p. Kuffnerův ve světle nejsprávnějším. — Byl a je cele pro nás.

Nápad páne Kuffnerův, v jiném feuilletoně vyslovený, o zřízení jakési restaurační místnosti (není prý ani kam cizince zavést), nápad korunovaný městskou radou ihned tím, že něco podobného zaříditi mívá v budově nebo pod budovou staroměstské radnice*) — zůstává ovšem podle našeho mínění nesprávným.

I způsob, jakým naloženo bylo s manifestem na zachránění Staré Prahy, podepsaným přece nejen námi, ale imposantní řadou dobrých jmen — stojí za vzpomínku a rádi jí věnujeme několik slov. — Na druhé, na třetí místo, ba v jednom listě až k samým insertům vystrčeno bylo svolání k lidu — první místo nezdálo se být jeho důstojno — to od jakživa spachtováno bylo volbám lidí à la Černošský, to místo vyhraženo bylo svoláním ve prospěch sbírek na pomník mužům, jejichž památka tolik ztupena byla právě tím, proti čemu nuceni jsme byli manifestem vystoupit. Trvalo opravdu několik jen dní a úvodní místo našich denníků otevřeno bylo svoláním ve prospěch pomníku Palackého — podniku tedy nepoměrně důležitějšího, než všechno, co v jeho duchu se Starou, historickou jeho Prahou souvisí! — Ten pravý pomník jeho ducha se kácí i miliony se na to vynakládají, na nový, okázalý peníze se sbírají, na jedné straně urážka, na druhé lichocení slavnému jeho jménu, jest

*) Jak je hned ochotna, jen když trochu jí jde něco pod vous!

možno si představití větší rozháranosti, větší nesjednocenosti, větších a stupidnějších odporů v našem životě? —

Zajímavé je, že z denních žurnálů jediný »Hlas Národa« se zachoval k věci opravdu pěkně: psal řadu úvodních článků o zachování Staré Prahy z pera dr. Boháčka, přinesl i brilliantní feuilletony z pera Jana Liera.

»Česká Politika« přes to, že před vydáním manifestu přinesla několik nepěkných článků ve smyslu tehdejšího regimu městské rady, nebyla proti nám, naopak — než to jí nebránilo ponechat místo blbým vtipům svého opravdu monstrózního feuilletonisty Hrdiny, jehož duši celá akce patrně byla velice nepohodlna. — Ostatně takové zjevy vyskytují se v našich žurnalech téměř napořád — zvykli jsme jim už. — Zasluhou pana M. K. Čapka ostatně rok už před vydáním našeho manifestu úvodním článkem upozorněna byla veřejnost na ohrožení starobylého rázu slovanské Prahy.

Znamenitě myšlenky naší se ujala také »Česká Stráž«.

Také »Čas« — dávno před námi zvláštními články věnoval ideji té patřičnou pozornost a porozumění. — I po vydání manifestu dobře se věci ujal, ale veřejnosti je posud dlužen vysvětlení, co mnil svou Štípů hodnou statí o »akci pro zachování zeleného rázu Paříže«? — Vysvětlení toho skutku zůstane nám »Čas« dlužen i na dále. — Z ostatních listů »Radikální Listy« osobně jsme prositi musili za to, by ve prospěch náš vystoupily a energicky při ní setrvaly. Přinesly článek nedávno, od té doby zavřely se vody zas. »Národní Listy« — ale vždyť je tolik lidí denně drží v rukou a bude kde kdo vědět, jak se tu zachoval »velebný« náš list. Z ostatních, venkovských a moravských listů redakce buď přímo jsme musili vyzvat, upomínat a po většině i sami články svoje psát, aby nezůstaly pozadu. — »Rozhledy« přinesly článek »Skutky Konyášovy«, — »Lid« a »Ruch« nic. — V »Osvětě« psala ml. Tyršová. — Upřímně a vroucně ujal se věci »Nový život«. — V »Naší době«, orgánu hlavního obhájce humanismu, Dr. Masaryka, mimo malou zprávu tuším, neujal se této věci nikdo a toho nemá komu být líto? Divný věru zjev! Krásné se v tom ohledu chovají »Volné Směry«. Přátelé »Moderní Revue« leží posud v žitě; ale slíbili povstati ihned, jakmile ve svém středověkém vzezření ohroženy budou Antwerpy nebo Amsterdamem.

Může být, že i my sami jsme se dopustili leckterých chyb ve své taktice — proč ne, nejsme tolik prohaní, abychom věděli, že nadšení pro dobrou věc musí se mechanicky sbubnovat s revolverem přímo na prsa — byli jsme dost naivní, že jsme očekávali: když ne esthetické porozumění, že aspoň ta všude tak vyhlášená láska ku staré, historické Praze vykoná tu svoje poslání — mnoha chyb mohli jsme se také dopustit zvláště tím, že jsme od lidu a veřejnosti čekali víc, než, jak vidíme nyní, mohli dát — nebyli jsme na to připraveni a zůstali jsme proto silně osamoceni. —

Ale je to naše hanba?

Či je to hanba vlastně? — Toho, kdo prosí, nebo toho, kdo se prositi dá?

Není už dost velikou chybou, když je vůbec v záležitosti takového druhu domlouvání, upomínání potřebí? Tu není jen ve hře Stará Praha, tu se sbíhá otázek víc a prvního řádu — snad víc, než sami dnes uhodnout můžeme — jak je tu možno mlčet? — —

Hned po vydání manifestu došel z uzavřeného území*) (příhlášky odtud ostatně byly nejčetnější!) dopis prosté jedné ženy, jejíž projev nesmírně dojímal a nás přesvědčil, že otázka Staré Prahy má v sobě silně národnostní, jazykový element. — Nechápe nikdo, že prostý, srdečný ten list prosté ženy větší cenu má než imposantní mlčení všech našich králů?

»Umělecká beseda« už po několikáté vykonala znovu svou povinnost. —

Ale kde zůstal spolek českých spisovatelů »Máj«? — Či skutečně má být spolkem jen literárních pensistů a nic víc? — Jiné žádné váhy v sobě necítí a nehledá? Jak se potom a nás státi někdo členem spolku, který při nejdůležitějších otázkách naší historie zůstane v žitě? Manifest byl přece zavčas spolku zaslán — zůstal však beze vší odpovědi před tím i na potom, ba někteří členové »Máje« zvláště vyzvaní svůj podpis i odepřeli, jiní vůbec neodpověděli, jiní se přihlásili chytrácky teprve, když manifest podepsati se neostýchalo přes sto nejčelnějších jmen.***) — Či zdál se pánům manifest příliš prudkým? I to by zajímavě bylo vědět — zda prudký se zdá českému spisovateli to, čemu podpisu svého odepřeli se nerozpakoval ani Dr. Matuší, Dr. Rieger atd. — lidé osmdesátiletí — a těžce nemocní jako P. M. Kulda!

Také klubu českých poslanců zaslán byl manifest k podpisu a kolik jmen se tu sešlo? — Ale tomu zjevu jsme konečně už dávno uvykli a víme: než s českými poslanci až na dobré výjimky jednati o takových záležitostech, snad vděčnější by bylo zahrát si s nimi maxla.

Kde zůstalo to naše, ach, bodré naše studentstvo? To studentstvo, které v takových věcech mívalo srdce nejcitlivější? Kam se to všechno podělo? — Nešťastná strana, která je od těchto čistých věcí odváděla a hnala je do nejspínavějšího kouta světa — politiky!

Tabula rasa.

Kde zůstali slavní přátelé národní naší individuality? — Kde vůbec i nejbližší moji přátelé, kteří akci se mnou začali?

Česká akademie nezůstala svou odpověď dlužna. — President Hlávka sice svého podpisu přese všechno přemlouvání nepřipustil, ale akademie podala odpověď a spoň nepřímou Soupisem uměleckých památek v Čechách. Slavná odpověď, kvitujeme s rozkoší. — Ale to svět neviděl, — když v nebezpečnoství stojí Praha, jak je možno začít okresem kolínským!!!

Celkový dojem, jaký na nás učinilo chování naší veřejnosti v rozhodné této chvíli, je škaredý. — — Kde se věci ujali, brzy přestali. Otázka pražských prostitutek těšila se vytrvalejší a důslednější podpoře

*) Pana Jaroslava Kampera při této příležitosti prosím, aby se nerozpakoval a konečně už charakteristické korespondence, kterou v rukou má.

**) Pan Herrman, předseda, vůbec neodpověděl, pan Šimáček výslovně svůj podpis odepřel, pak dodatečně teprv se přihlásil; pan jednatel Stech svůj podpis obyčejným listem dal, ale rekomandovaným listem ho pak odvolal!

než osud celé Prahy. Tak se nám zdálo, jakoby celá ta akce od jednotlivců i korporací považována byla za osobní plaisir několika osob. — Říkalo se nám »nadšenci«; zcela správně na rozdíl od lidí, kterým se říká zase jinak. — Jakoby se jednalo o zásluhu a vítězství jednotlivců a ne proniknutí zásad, zrevoluování posavadních špatných názorů! — V tom právě leží nehlubší smutek našeho života; že tak málo lidí je schopno lepších snah, že mimo ně nikdo nechápe a není schopen věci se zaujat k vůli věci jako záležitosti všem nám společné a drahé, že si tolik lidí myslí, jakoby zachování Staré Prahy bylo otázkou několika nás. Divně se pak dívá člověk na každého, kdo buď ostentativně nešel s sebou, jak měl, nebo mlčel tam, kde mlčet neměl. — Dobře-li rozumíme »Modlitbám k Neznámemu« Sv. Čech následovně se o tom vyslovil:

Já ve svém šiku bojovník byl chabý,
Já mlčel tam, kde měl jsem veto hřmít,
zřel nečinně, kde utištěn byl slabý,
kde měl jsem zdvihnout proti křivdě štít.
Boj — pravdě nedůstojný — z té vřavy ven!
však já i tam, kde zvalo přesvědčení,
bych za ně bouřím všem se vydal v plen
krok stranou od klopotné srážky šina
jsem pohodlný volil klid. Má vina!

A tu nemůžeme pominouti mlčením ani toho významného fakta, že mimo podpis svůj buď málo nebo nijak nezasáhli v těžký náš boj přední naši básníci. — Svatopluk Čech, Vrchlický, Zeyer. — Svatopluk Čech aspoň veřejným, energickým listem vyšel nám plně vstříc, Julius Zeyer učinil tak nepřímo svou zmínkou o krásách a poesii Staré Prahy ve své přednášce o Vojtovi Náprstkovi. Mimo to i v předmluvě k Zeleného knize »Bedřich Smetana,« krásný pronesl úsudek o vandalství. Právě výslovně, že Praha zachvácená je moderním šílenstvím; ale ukázalo se, to že nestačí, a události (jmenování umělecké komise) daly nám za pravdu, že vítězství myšlenky při větší podpoře se strany vnější a zvláště mocných těchto jmen mohlo být hlubší a snad i celé. — Vzdělání těchto tří mužů nemůže a nesmí nikdo brát v pochybnost, rovněž tak ne dobrou jejich vůli a lásku k poetické naší Praze — nezbyvá tedy než skrovné jejich účastenství vysvětliti si loyálně aspoň jiným způsobem. Je pravda: není možno vždycky se angažovat pro věci byť srdci sebe blíží, — poněvadž všechen čas a síla, všechna energie a duševní hotovost věnována je jiným, neméně důležitým věcem. I to je pravda, že situace byla skutečně beznadějná — boj s pražskými konšely resp. s omezeností celé jejich polovice nebyl nijak lákavý — chápem, že se zdánlivě marnému tomuto boji tolik lidí vyhnulo. — To všechno chápeme plně a do poslední písmeny — nicméně nedovedeme se ubrániti jisté hořkosti, uvedeme-li si na paměť, že otázka Staré a ohrožené Prahy má snad větší důležitost než na př. affaira s Hálkem, (Vrchlický-Machar) boj s vandalismem zrovna takovou váhu jako boj s politickým tmářstvím, (Sv. Čech), budoucí vzhled Prahy neméně cenu než vyvrácení celé řady předsudků v ohledu špatně chápané poesie (Předmluva ku Karolinské epopeji), — — — vždyť právě tyto předsudky zaviněny byly hlavně tou zlou, ničemnou atmosférou mrzce

chápat modernosti, kterou především je třeba rozeznat, aby i v názorech našich o kráse nadešlo pravé světlo. — A hořkost naše je tím větší, čím určitěji se nám staví na mysl světlý příklad, jak by se tu byl asi zachoval právě ten obhajovaný Hálek, jak Neruda, jak Havlíček. — Dovede si někdo představit, že by tito mužové dali dojít k této kapitole naší úvahy? — Já ne a přiznám se, v průběhu celého článku necítiti jsme tolik lítosti v sobě jako na tomto místě, kde takto psáti musíme. — Za to vláda na podnět šlechtice hr. Schoenborna ústy ministra Gautsche s radostí, plně a energicky vyšla našim snahám vstříc a prohlásila, že tuto ideu vždycky hájí a podporovati chce.

Ze všech kruhů nejcharakterněji, vůči svému významu svrchované kavalírsky zachoval se v dané věci Zemský Výbor. — Nejen že obci pražské rozdává »šňupky«, jako naposled v příčině dvou nově postavených a nad ustanovenou míru vyvýšených stavení v Ostruhové ulici; — nedlouho po vydání manifestu vyslal neprodleně pp. dr. Frantu a dr. Murdu na studijní cestu po Německu (Mnichov-Norimberk-Drážďany), aby pátrali, jak důstojný ráz svého města hájí jinde. Vrátili se s bohatým materiálem a přednášeli o něm na schůzi Pražského klubu, kde svým sdělením, jakož i zněním nového stavebního řádu určitého pro sněm král. českého*) — vyvolali neobyčejnou sensaci. A ku podivu: nic noviny, které dovedou vyslat zvláštního referenta ku popravě vraha Köglera, redakce našich Moniteurů, které s takovou rozkoší dovedou lid oblbovat sáhodlouhými články o zavraždění nevěstky, slavní naši restauratéri duševní žízň národa — mimo konstatování sensace nedovedly o obsahu této sensace přinést, než několik na drobno buď do odpoledníku nebo do denních zpráv zastrčených řádků tak, aby jim dosti míst zbýti mohlo pro ostatní zprávy o zlámáních noh, pomatcích mozcích, sebevraždách, Monte Carlu, bankrotech, podvodech, bálech a t. d. jako s čím už český mozek rád bývá přecpáván.

Za těch okolností nebylo divu, že celý národ k naší věci zůstal vlažný. Tentýž národ, který stále bude říkat »naše stověžatá matička Praha« a při tom tupě přihlížeti bude k tomu, jak mu všech těch sto věží zastavovat budou mořem ohavnou břídlíci**) krytých činžáků, tentýž národ, který neustále na jazyku má, »naše drahá, krví předků posvěcená« Praha — a bude mrtvě přihlížet k tomu, jak mu před očima klenot jeho rozšlapávají.

Ale jak měl mluvit, jak se měl zachovat ten lid nevědomý, nevědoucí, němý, hluchý — nevzdělaný, čekající až teprv co mu řeknou předáci?

A co mu řekli předáci? — Až na ten podpis svůj pod manifestem — téměř nic.

Tak je všechno zanedbáno, politikou z obou stran zdemoralisováno, že nic, co leží mimo bažinatý tento kruh nenalezne v lidu ohlasu!

A přece v nás i v nejširší veřejnosti v lidu to ještě je, — jakési

*) Odtud ten chvat v Praze s bouráním všeho, co se ještě v čas sbourati dá.

**) Pan arch. Moker nahradil jí na Pražské bráně krásný, s šířkou rostlý prejz a odklidil s věže starodávne hodiny a jak známo, břídlíci okrášlil i Karlštejn.

udušené svědomí, špatnou kulturou a špatnými názory utlačený instinkt dobrý v něm žije. — Schopnost k reakci by tu byla. — Je umrtvená, ale není mrtvá, — zvoní sice třetí zvonění, ale je ještě čas, — otevřít lidem oči, ujeti se jich. — Ale to žádá: Silou pokud možná největší a nejpnější vrhnouti se právě v toto pole a za pomoci jiných, cizích zemí, za podpory před námi jedoucích a už vítězících mocností (v Anglii W. Crane, Ruskin, Morris) — vynést na povrch ututlané síly pravé kultury a povznést je na stupeň vznešené vášně, která už nepomine. — Úpadek zpět do nové tmy je možný pouze z neuvědomělosti, nevzdělanosti; při lásce vědomé, živě citěné, přesvědčením a vzděláním nabyté je nemožný.

Než, spěcháme ku konci svého článku. Jeden pocit při tom máme, že bychom nevěme co byli za to dali, kdyby k některým jeho partiím vůbec nebylo musilo dojít.

* * *

Ze všeho předcházejícího jde na jevo, že těm lidem, kteří dnes veřejnou správu města Prahy drží v rukou, zvláště jedné polovice nemůže a nesmí se ponechat na pospas osud krásného vzezření Prahy, poněvadž vkus celé této nebezpečné polovičky městské rady je naprosto převrácený a docela různý od toho, který v evropském i našem smyslu je jedině možný a jehož cenu už před 50 lety Havlíček tak určitě chápal.

V městské radě je několik bystrých a dobře sformovaných hlav i se starostou p. dr. Podlipným v čele. Máme v něho neomezenou důvěru a jsme přesvědčeni, že se mu podaří přesvědčiti i ostatní o důležitosti a spravedlivosti následujícího návrhu:

1. Než projednán a schválen bude nový radikálně změněný, obcházení zákona naprosto nepřístupný, všemu dalšímu vandalisování přístřž činící stavební řád, — nechť rozhodnutí umělecké komise má sílu absolutního, neodvolatelného, opačného usnesení městské rady nebo jiné komise v nižším případě nepodlehajícího rozhodnutí.

2. Umělecká komise s touto nezmenšenou pravomocí a v uvedeném námi významu nechť v platnosti je ponechána i po schválení stavebního řádu toho, aby vždycky tu byla jistá instance, která by v čas zabránila mohla případnému rušení, obcházení nebo špatnému vykládání stavebního řádu.

Členové umělecké komise buďtež řádně honorováni, poněvadž nejsou povinni, aby zdarma a chytře napravovali, co jiní z hlouposti a za peníze byli zkazili.*)

3. Sbor umělecké komise budiž neustále doplňován a rozšiřován novými, k tomu způsobilými, ale uměleckou komisí samou přímě zvolenými členy.**)

*) »Sind wir doch alle so! unsere Narrheiten bezahlen wir gar gerne selbst, zu unseren Tugenden sollen andere das Geld hergeben.« *Goethe.*

**) Ne tedy, jak se stalo na pohled, že na místo odstoupivšího a pro naši věc oddaného p. arch. Bělského — jmenován byl do umělecké komise městskou radou člověk jako je p. Müzberger, pán kterého od Dr. Černohorského dělí snad jen titul! — Krásná by to byla za chvíli uměl. komise!

4. Umělecká rada nechť má právo, rozhodovati nejen o zachování starých a krásných, ale i o utváření nových částí města, po případě i jednotlivých stavení.

5. Umělecká rada měl i právo, dle nabytých zkušeností a nových, nyní snad nepředvídaných poznání přičiňovati i doplňky k obnovenému stavebnímu řádu.

6. K poradám umělecké komise, závčas v denních ohlášených měl přístup veřejný tisk.

Všechno ostatní zřídaveno býti musí taktu a svědomitostí umělecké rady, o jejíž pši, lásce a zdatnosti nemůžeme míti zatím pochybnosti prázdné.

Tím vším není žádáno mnoho, naopak, — uváží-li městská rada ohromnou svou zodpovědnost v těžké této záležitosti, zjeví se tyto požadavky vítanou příležitostí, vrátiti svému sboru všechnu důvěru, která zvláště v poslední době rovnala se už bezmála nulle. O tom, že skutkem tím městská rada předejde všem jiným, při opačném jednání velice možným domněnkám, jakoby to ani nebyl zájem Prahy, ale jednotlivců, který jinak jednat vel — ani už nemluvíme.

Tři miliony vypůjčených peněz městská rada v rukou má, tři miliony zlatých mívá se ještě vypůjčit. Je nyní na městské radě, v jakém směru těchto peněz užije, zda ku prospěchu Prahy nebo k její potupě.

Aby však nebyla možná domněnka, že tu k zodpovědnosti volána je městská rada celá, en masse, dodáváme, že tu před budoucností zodpovědným se činí každý přisedící zvlášť — a rozšiřujeme proto svůj návrh i v tomto směru:

Bude jen v zájmu každého jednotlivého člena městské rady, když státi bude na tom, aby o všech návrzích týkajících se přestavování Prahy — hlasovalo se dle jmen.

Jsou v městské radě mužové dobrého zrna, ba někteří z nich trpí jistě pravá muka při rozhodování o věcech jim drahých a bylo by proto nespravedливо, aby pohana jedněch stihla i nevinné, třebas v menšině.

Toho dopustiti nemají práva ani nejzarytější vinníci a proto myslíme, že se oběma stranám stane tak po právu.

Diváky 7. března 1897.

